

СТИМУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ В СИСТЕМІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Проаналізовано можливі взаємозв'язки між інвестиціями та економічним зростанням, основні напрямки внутрішніх капіталовкладень та їх динаміку. За допомогою методу найменших квадратів досліджено вплив внутрішнього і іноземного інвестування на промислове виробництво і роздрібний товарооборот та заперечно наявність взаємної причинності між даними показниками.

Перехід у фазу сталого розвитку на основі інноваційно-інвестиційної моделі становить пріоритетні завдання на найближчу перспективу розвитку економіки в цілому та її регіональних складових. Зниження інвестиційної активності національної економіки у 2005 році вважається однією із причин що заважають стабілізації розвитку. Очевидно, що економічне зростання пов'язане з проблемою залучення інвестицій та пов'язаним з цим колом завдань – від інвестиційного клімату до перерозподілу фінансових надходжень та вибору пріоритетних напрямів інвестування.

Утвердження інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання та забезпечення стійкого соціально-орієнтованого розвитку вітчизняної економіки потребують суттєвого піднесення ролі та значення внутрішнього ринку як дієвого чинника підтримки національного капіталу, задоволення платоспроможного попиту та реалізації інтересів національних товаровиробників [1, с.7]. Для багатьох українських економістів перехід до внутрішньо-орієнтованої стратегії розвитку ототожнюється з реалізацією інноваційно-інвестиційної стратегії [2, 5, 14]. Що актуалізує дослідження внутрішнього ринку в системі інвестиційних пріоритетів національної економіки.

Інвестиційна діяльність постає об'єктом досліджень у роботах багатьох дослідників. Проблеми інвестиційного розвитку України та їх

вплив на національну економіку висвітлено у працях таких вітчизняних вчених, як В. Геєць, Я. Жалило, В. Базилевич О. Пирог, В. Опарін, В. Шевчук та фактично більшою чи меншою мірою розглядаються у працях майже кожного науковця присвячених економічному зростанню. Крім того, останнім часом в низці досліджень та публіцистичних праць побутує твердження, що низька інтенсивність іноземних інвестицій в умовах обвального спаду внутрішніх стала однією з причин “переохолодження” економіки у 2005 році [6, 8, 15]. Хоча окремі науковці схиляються до думки, що на сучасному етапі іноземні інвестиції не можуть стати чинником, що визначає довгострокову економічну динаміку в Україні [12, с.92], а інвестиційна діяльність повинна мінімально залежати від зовнішніх джерел [17, с.203].

Проте, спостерігається брак емпірично-грунтовних досліджень взаємодії інвестиційної активності і окремих факторів розвитку внутрішнього ринку, або ж наукові праці стосуються переважно впливу іноземного інвестування на показники ВВП, доходу та промислового виробництва [11, 13, 16].

В Україні зрушення у бік споживання відповідно супроводжується відповідним звуженням нагромадження та обмеженням виробництва. Це пояснює ситуацію, що наша держава займаючи передові позиції за обсягами роздрібного товарообороту посідає останні місця за рівнем економічного розвитку серед країн СНД. Послаблення капітальних вкладень підриває можливості тривалого зростання навіть і роздрібної торгівлі. І на цьому шляху уповільнення може перейти у спад, оскільки споживання не підкріплюється оновленням виробництва [15, с.38].

Такий вислід актуалізує дослідження впливу інвестування (як зовнішнього так і внутрішнього) на внутрішній ринок у розрізі попиту і пропозиції.

Метою статті є дослідження чинників роздрібного товарообороту та промислового виробництва, виходячи з позиціонування внутрішнього ринку в системі інвестиційних пріоритетів держави.

Інвестиційна активність всередині держави має безпосередній вплив на економічну активність держави; високий її рівень спричиняє зростання ВВП як у цілому, так і на душу населення. Цьому сприяє повне використання інвестиційних ресурсів держави, в тому числі й заощадження населення, а також відкритість шляхів руху інвестиційних капіталів як усередині держави, так і назовні – до міжнародних валютних і фондових ринків. Залучення іноземних інвестицій має неабияке значення для розширення виробничого сектору національної економіки [11, с.112].

Згідно досліджень Г. Харламової для розвинених країн економічному розвитку сприяє приплив прямого іноземного капіталу, то для країн з перехідною економікою вплив прямих іноземних інвестицій є недостатнім для зростання ВВП [16]. В окремих дослідженнях стверджується міцний зв'язок між ППП та ВВП, промисловим виробництвом, роздрібним товарооборотом і доходами населення на основі аналізу коефіцієнта кореляції між вказаними показниками [13, с.17-18]. Проте, такий вислід на нашу думку є не зовсім адекватним, оскільки не враховує можливість відсутності взаємної причинності між показниками.

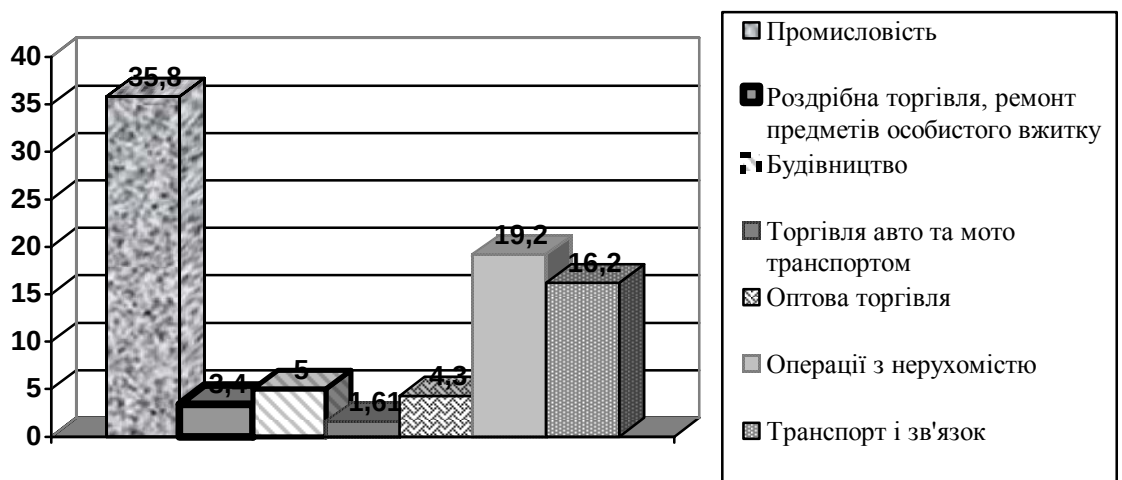

Рис. 1 Основні напрямки внутрішніх капітальних вкладень в Україні у 2006 році (%)*

*Розраховано за даними www.ukrstat.gov.ua

Вивчення взаємозв'язків внутрішніх капіталовкладень з елементами попиту та пропозиції внутрішнього ринку потребує попереднього аналізу основних інвестиційних пріоритетів у вітчизняній економіці (Рис.1).

Основна маса капітальних вкладень спрямовується у промислове виробництво, транспорт і зв'язок та операції з нерухомістю. Національні інвестиції в торгівельну галузь є незначними і складають разом 9,3% від загального обсягу капіталовкладень (причому внутрішні капіталовкладення у роздрібну торгівлю становлять лише 3,4%), в той час як іноземні інвестиції у цю галузь складають близько 20% в загальному обсязі іноземного капіталу, інвестованого в економіку за роки розбудови [9, с.19].

Аналізуючи динаміку індексів промислового виробництва, роздрібного товарообороту та інвестицій в основний капітал візуально (Рис.2), можна зробити висновок про спільну напрямленість даних показників. Однак, динамічність вказаних індексів відрізняється. Після фінансово-економічної кризи 1997-1998 років, найбільш інтенсивно підвищуються обсяги роздрібного товарообороту, менш динамічними є показники промислового виробництва та внутрішніх інвестицій.

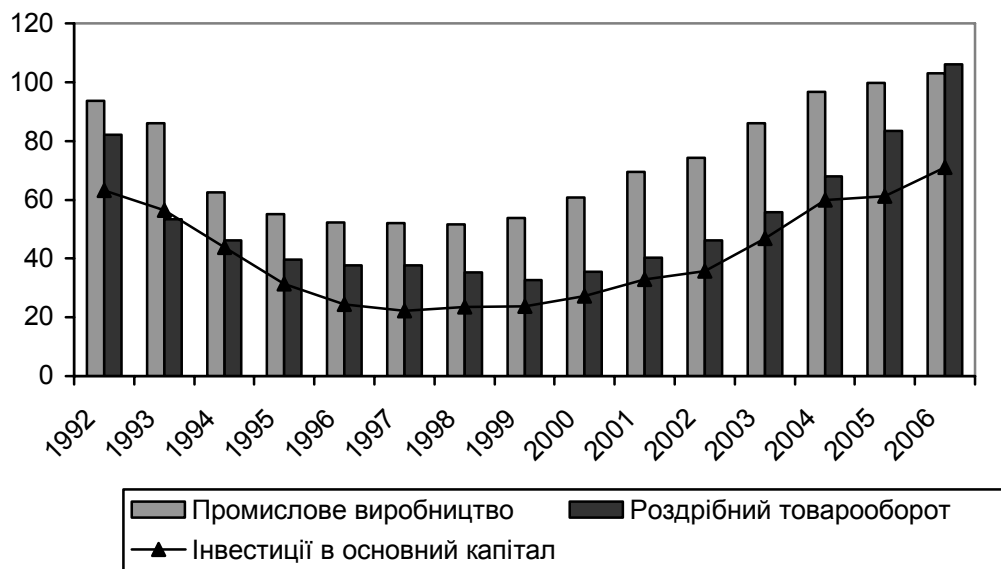

Рис. 2. Динаміка індексів промислового виробництва, роздрібного товарообороту та інвестицій в основний капітал (1991=100%)

Джерело:[10].

Проте доцільність підтримки такого інвестиційного пріоритету як розширення внутрішнього ринку потребує чіткого визначення характеру впливу зовнішньої та внутрішньої інвестиційної підтримки на динаміку таких галузей народного господарства як промислове виробництво та роздрібна торгівля.

Оцінка функціональних залежностей. Відповідно до поставлених завдань, нами було досліджено вплив інвестицій (inv_t) та прямих іноземних інвестицій (fdi_t) на попит та пропозицію на внутрішньому ринку, що визначались обсягами реального роздрібного товарообороту (ret_t) та індексом промислового виробництва (ind_t). Для оцінки нами було використані квартальні дані вказаних показників у період 1998-2006 рр. Всі показники було очищено від сезонності за допомогою методу Census X-11 та логарифмовано.

Регресійному аналізу передував тест Гренджера на наявність взаємної причинності між промисловим виробництвом і роздрібним товарооборотом та інвестиціями. Результати аналізу заперечують гіпотезу про наявність взаємної причинності між показниками: радше роздрібний товарооборот та промислове виробництво визначають динаміку прямих іноземних інвестицій ніж навпаки, проте внутрішні капіталовкладення значною мірою визначають динаміку внутрішнього ринку.

Для оцінки нами було використано метод найменших квадратів (SLS). Оцінювання відповідної регресійної моделі забезпечило такі результати:

$$ind_t = 0,991 * ind_{t-1} + 0,020 * inv_{t-2} - 0,003 * fdi_{t-1} \quad (1)$$

(3,792*)   (1,692***)   (-1,44)

$$R = 0,96 \quad DW = 2,2$$

$$ret_t = 0,881 * ret_{t-1} + 0,020 * inv_{t-1} - 0,01 * fdi_{t-2} \quad (2)$$

(4,92*)   (4,075*)   (-0,67)

$$R = 0,97 \quad DW = 2,5$$

У всіх випадках пояснювальна сила достатньо висока, а аналіз показника Дарбіна –Уотсона (DW) не викликає застережень щодо

коректності отриманих результатів. Мало помітним є вплив інвестицій (як зовнішніх так і внутрішніх) на динаміку промислового виробництва в країні. Такий вислід в деякій мірі заперечує поширену думку про те, що гальмування динаміки економічного зростання у 2005 році відбувалося внаслідок зниження інвестиційної активності.

Суттєвим є зв'язок між підвищенням внутрішніх інвестицій та зростанням роздрібного товарообороту, що відкидає небезпеку переорієнтації внутрішнього стимулювання від споживчого до інвестиційного попиту, оскільки стимулювання внутрішньої інвестиційної активності не стане чинником гальмування внутрішнього платоспроможного попиту. Проте, фактично відсутній вплив підвищення прямих іноземних інвестицій на даний показник, що не зовсім узгоджується з поточною макроекономічною ситуацією. Основну масу (біля 60%) ПІІ у 2006 році було залучено у банківський сектор [7, с.194], що сприяє переважно стимулюванню споживання імпортних товарів довгострокового використання. Проте такий зв'язок може пояснити: тіньовий характер іноземного інвестування (відмивання коштів через офшори) та непродуктивне залучення іноземного капіталу (наприклад, імпорт комплектуючих).

Висновок. Стимулювання внутрішнього ринку є важливим пріоритетом при реалізації моделі інноваційно-інвестиційного розвитку. В Україні не спостерігається значного впливу прямого іноземного інвестування на промислове виробництво та роздрібний товарооборот, пов'язано передусім з несприятливим кліматом та невідлагодженими механізмами їх ефективного використання. Проте, вплив внутрішніх капіталовкладень є значним. Зважаючи на це, особливої уваги заслуговує такий елемент макроекономічної політики держави як інвестиційний попит. Стимулювання споживчого попиту має супроводжуватись зростанням інвестиційного попиту, що стимулюватиме оновлення виробництва та відповідне задоволення внутрішнього попиту внутрішньою пропозицією.

Тому, на нашу думку, на сучасному етапі суттєве збільшення інвестицій в основний капітал на фоні збільшення внутрішнього споживчого попиту вимагає: інноваційного наповнення інвестицій; вдосконалення системи ціноутворення; масштабного залучення приватного капіталу; вдосконалення податкового законодавства і підвищення фінансової прозорості підприємства; зростання продуктивності праці та ін

Важливим чинником, що визначають можливість інвестиційного стимулювання розширення внутрішнього ринку та не був врахований у дослідженні є рівень та схильність до заощаджень. Тому вплив саме цього фактора стане одним з предметів наших подальших досліджень.

Література:

1. Базилевич В. Розвиток внутрішнього ринку в умовах глобалізації: теоретичні суперечності // Банківська справа. - 2004 — № 2. — С. 7—13
2. Вахненко Т. Роль науково-технічної і промислової політики держави у формуванні нової моделі національної конкурентоспроможності // Економіка і прогнозування. - 2006 — № 1. — С. 42—60.
3. Геець В.М. Скрипниченко М. І. Від екзогенно-залежної до ендогенно-орієнтованої стратегії розвитку економіки // Економіка і прогнозування. — 2003. - №1 — с.37 - 42
4. Геець. В.” Суть в тому, щоб капітал, розвиваючись, виконував свою соціальну функцію”// Дзеркало тижня.-2006.-№11. — 25 березня
5. Єрохін С.. Технологічні уклади, динаміка цивілізаційних структур та економічна перспектива України // Економічний часопис—XXI. —2006 - № 1—2. — С. 9—11
6. Крючкова І. Анатомія гальмування // Дзеркало тижня. — 2005.- 2 грудня
7. Кульпінський С. В. Перспективи подальшого проникнення іноземного капіталу в банки України / Стратегія соціально-економічного розвитку України та пріоритети грошово-кредитної політики: Матеріали науково-практичної конференції. — К., 2007. — с.190-194.
8. Литвицький В. Макроекономічна анемія //Банківська справа. -2006. - №1. — с.3-27
9. Мазаракі А., Бланк І., Базилевич В. та ін. Перспективи розвитку внутрішньої торгівлі в Україні: критичний погляд // Вісник КНТЕУ. — 2002. - №6. — с.3-29
10. Опарін В. М., Фельдгольц М. М. Фіскальні засоби стимулювання економічного зростання // Фінанси України. — 2006. — №10. — с. 61-70
11. Перепьолкіна О. О. Економічне зростання в умовах перехідної економіки // Фінанси України. — 2005. - №5. — с.110-121

- 12.Петрик О. І. Інфляція в Україні: проблеми, ризики, перспективи /Стратегія соціально-економічного розвитку України та пріоритети грошово-кредитної політики: Матеріали науково-практичної конференції. – К., 2007. – с.91-99
- 13.Пирог О. В. Іноземні інвестиції як фактор економічного зростання в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2005. - №5. – с.15-19
- 14.Покришка Д. Структурні чинники забезпечення конкурентоспроможності економіки України // Стратегічні пріоритети. – 2006. - № 1. – С. 102—110.
- 15.Рябошлик В. Особливості нинішньої макроекономічної ситуації та шляхи прискорення розвитку економіки // Економіст. – 2005. - № 11. – с.38-41
- 16.Харламова Г.О. Вплив інвестицій на економічне зростання //Фінанси України. – 2005. - №3. – с.57-64
- 17.Шелудько Н. М. Грошово-кредитні важелі стимулювання інвестицій в Україну /Стратегія соціально-економічного розвитку України та пріоритети грошово-кредитної політики: Матеріали науково-практичної конференції. – К., 2007. – с.200-203.